

САЙТ "КОЗАЦЬКОГО КРАЮ" В ІНТЕРНЕТІ
WWW.COSSACKLAND.ORG.UA

Козацький край

Спецвипуск

№ 7 (109)
грудень 2018 року

УКРАЇНА МАЄ ВІЛЬНУ ЦЕРКВУ!

Поневолення Москвою української Церкви було невід'ємною часткою нищення самоідентифікації нації. Волю для Віри українці намагалися вибороти ще століття тому...

Малюнок Артура ОРЛІОНОВА

Єдину Помісну Українську Автокефальну Православну Церкву очолив Митрополит Єпіфаній. Патріарх Філарет увійде в історію як творець цієї Церкви...

Спецвипуск підготовлено за сприяння Всеукраїнської правозахисної організації «Меморіал»

**Митрополит Епіфаній:
"Чи довго ще в українських
душах буде нишпорити
Москва?"**

Певні висновки щодо світогляду Епіфанія можна зробити з його програмної статті грудня 2015 року під промовистою назвою "Чи довго ще в українських душах буде нишпорити Москва?"

У статті Епіфаній описував антиукраїнські "спільні дії" політичного керівництва Росії із залученням представників чільного духовенства церкви Московського патріархату в Україні.

У своїй статті він наполягає, що влада Росії проводила та проводить політику "повного включення" структур Московського патріархату в Росії та за кордоном в реалізацію власної внутрішньої та зовнішньої політики.

Також наполягав на величезному впливі спецслужб Росії на православну церкву та існування в її лавах спецагентів.

Наслідком такої політики Росії митрополит Епіфаній називав розділення українського православ'я ще з початку 90-х років. "Стає все більш очевидним, що російські політичні та церковні кола через свій структурний підрозділ УПЦ МП роблять все можливе, щоб використати її як інструмент проросійського впливу на державу, владу та суспільство в Україні", — писав митрополит Епіфаній.

Насамкінець він писав, що треба допомогти УПЦ МП "вирити російську агентуру впливу, припинити поїздки церковних очільників до Москви за інструкціями".

"Тоді, очистившись від кремлівських паразитів, УПЦ МП стане здоровішою, діалог про церковну єдність — продуктивним, а єдина помісна українська церква — реальною", — завершував свою статтю митрополит Епіфаній.

ПЕРШІ НОВОВВЕДЕННЯ

Київський Михайлівський Золотоверхий собор стане кафедральним собором Православної церкви України після отримання предстоятелем єдиної помісної автокефальної православної церкви України Епіфанієм томосу про автокефалію. Про це повідомив речник УПЦ КП, архієпископ Євстратій Зоря.

За його словами, після отримання нового статусу в соборі буде звершувати богослужіння митрополит Київський і всієї України Епіфаній, якого 15 грудня об'єднавчий собор у Києві обрав предстоятелем помісної церкви.

Вранці 16 грудня Епіфаній вже відслужив літургію в Михайлівському золотоверхому соборі. Після неї він оголосив журналістам, що до отримання томосу церква не ухвалюватиме вагомих рішень. "Томос — той документ, який нас оформить юридично як автокефальну, незалежну церкву. Після цього документа ми сформуємо всі відповідні органи, які будуть керувати і брати участь у розвитку цієї церкви", — заявив митрополит.

Ще до Об'єднавчого Собору — у День Святого Андрія Первозванного, 13 грудня в Андріївській церкві Києва відбулася перша Архієрейська літургія в Патріаршій Ставорігії (Представництві Вселенського Патріарха).

Митрополит Київський і всієї України Епіфаній: що про нього відомо...

Об'єднавчий Собор 15 грудня обрав предстоятелем майбутньої автокефальної помісної православної церкви в Україні 39-літнього митрополита Переяславського і Білоцерківського Епіфанія (Сергія Думенка), який є намісником предстоятеля УПЦ КП Філарета.

Порівняно молоді літа митрополита Епіфанія компенсуються стрімкою кар'єрою та п'ятма роками роботи заступником патріарха Філарета.

На відміну від багатьох колег в українських церквах, які навчались у Росії, майбутній предстоятель освіти здобував в Україні та у Греції.

Епіфанія називають людиною, яка була віддаленою від основних груп впливу в церкві та близькою до патріарха. Його знання грецької мови може бути суттєвим плюсом у світлі стосунків з Константинополем, адже все спілкування відбуватиметься цією мовою.

Саме Епіфаній 6 січня під час співслужіння з Вселенським патріархом Варфоломієм отримає томос про автокефалію. Після цього вже можна буде говорити про остаточне постання нової помісної православної церкви.

"Рано чи пізно, але народ України матиме свою Помісну православну церкву, як має державу, президента, уряд, військо, гімн, герб, прапор... Це неминуче", — заявив ще у жовтні 2013 року новообраний на той момент намісник патріарха Філарета Епіфаній.

Сергій Думенко народився 3 лютого 1979 року в селі Волково Іванівського району Одеської області.

Проте він ріс та навчався у школі вже в селі Стара Жадова Сторожинецького району Чернівецької області. Населення Буковини завжди вважалося чи не найбільш набожним в усій Україні.

У 1996 році він закінчив місцеву школу та пішов навчатися до Київської Ду-

ховної Семінарії УПЦ КП, продовжив навчання у Київській Духовній Академії.

У 2003 році він захистив кандидатську дисертацію на тему "Формування церковно-канонічних збірників у Донікейський період та їх характеристика" та отримав вчений ступінь кандидата богословських наук.

Кілька років викладав у Рівненській духовній семінарії та працював секретарем свого земляка з Буковини, митрополита Рівненського та Острозького УПЦ КП Даниїла, який помер у 2005 році. Саме його майбутній предстоятель церкви називав своїм духовним наставником. Митрополит Даниїл (Богдан Чокалюк) навіть вчився у тій самій сільській школі на Чернівеччині, що й митрополит Епіфаній, але з різницею у 20 років.

Після смерті духовного наставника тимчасово перервав церковну кар'єру та навчався у Греції — в Афінському національному університеті на філософському факультеті.

У 2007 році повернувся до України та почав викладати у Київській православній богословській академії.

У грудні 2007 року у Михайлівському монастирі його постригли у чернецтво з іменем Епіфаній, що є обов'язковою умовою подальшого зростання в церковній ієрархії.

Чергові сходинки церковної кар'єри долав дуже швидко: ієродиякон, ієромонах, архимандрит, секретар Патріарха...

У березні 2008-го Епіфаній став намісником Видубицького чоловічого монастиря міста Києва, а у травні — керуючим справами Київської єпархії.

За рік священний синод УПЦ КП обрав Епіфанія єпископом Вишгородським.

У 31 рік (у 2010 році) Епіфаній став єпископом Переяслав-Хмельницьким і Бориспільським, а також ректором Київської богословської академії, а вже в січні 2012 року Філарет возвів його у сан архієпископа.

Того ж року він став доктором богословських наук та очолив синодальне управління у справах духовної освіти УПЦ КП.

Саме в такій іпостасі 28 червня 2013 року — за півроку до Євромайдану — Епіфанія обрали намісником та місцеземителем патріарха Філарета на випадок його смерті чи хвороби. В одному з нечисленних інтерв'ю у жовтні 2013 року Епіфаній вказував, що після обрання президентом Віктором Януковича "всі насторожилися", і проросійські сили пішли в наступ, навіть звучали пропозиції зняти з реєстрації Київський патріархат...

В останні роки Епіфаній перебрав на себе дуже багато представницьких функцій глави Церкви. Він їздив з візитом до українських парафій в Австралії, відвідував із Філаретом Європарламент і виступав там від імені церкви.

Попри таку активність, для журналістів він був фігурою досить закритою й великих інтерв'ю не давав.

Про свої звички чи уподобання розповідає неохоче. Ще в 2013 році він розповів журналістам, що серед його улюблених художніх творів — книга Генрика Сенкевича "Камо грядеши". А з видань Григорія Сковороди він черпає "багато християнської мудрості".

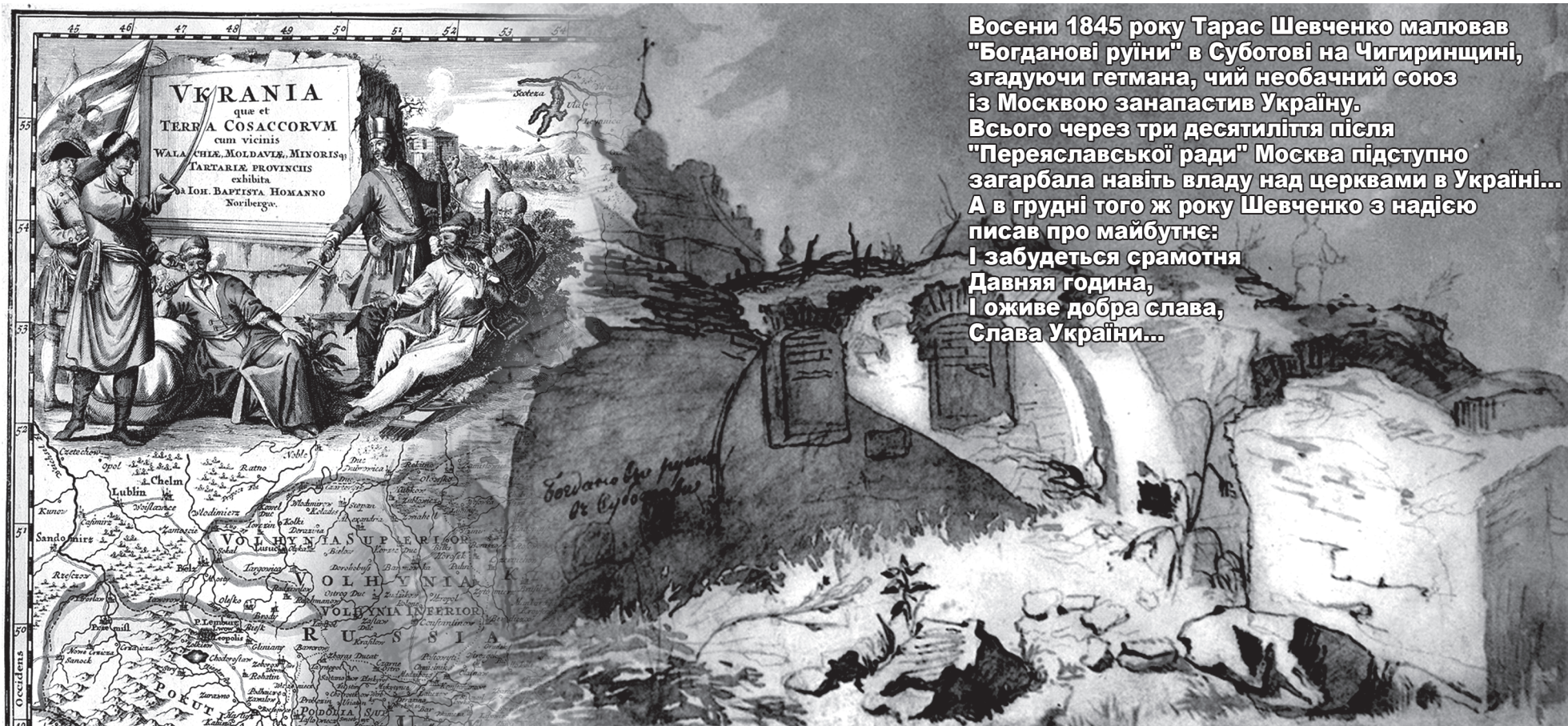
У офіційній біографії Епіфанія вказано, що він є членом Національної спілки журналістів України та навіть Міжнародної федерації журналістів.

**Віталій ЧЕРВОНЕНКО,
BBC News Україна**

Квітень 2015 року, Холодноярські вшанування на Черкащині. Патріарх Філарет — між двома Митрополитами: Черкаським і Канівським, Іоаном та Переяславським і Білоцерківським, Епіфанієм.

ГРАМОТА ДІОНІСІЯ: ДОКУМЕНТАЛЬНЕ СВІДЧЕННЯ ТОГО, ЯК УКРАЇНСЬКУ ЦЕРКВУ БУЛО АНЕКСОВАНО 1686 РОКУ...

Восени 1845 року Тарас Шевченко малював "Богданові руїни" в Суботіві на Чигиринщині, згадуючи гетьмана, чий необачний союз із Москвою занапастив Україну. Всього через три десятиліття після "Переяславської ради" Москва підступно загарбала навіть владу над церквами в Україні... А в грудні того ж року Шевченко з надією писав про майбутнє: І забудеться срамотня Давня година, І оживе добра слава, Слава України...

Релігієзнавець, співробітник Інституту релігії та суспільства Анатолій Бабинський, розповідає, що підпорядкування Київської митрополії Московському Патріархату є доволі запутаною історією. Там є все: і підкупи, і протистояння місцевого українського кліру, і маніпуляції з образами чергового Київського митрополита.

Москва, як завжди, купувала вплив - за золотом і соболіни шкіри...

Якщо коротко, то все було так: 1686 року Київську митрополію Константинопольського патріархату приєднали до Московського патріархату, коли Вселенський патріарх Діонісій IV та Священний Синод Константинопольської Церкви видали суперечливий Томос (указ) про передачу Київської митрополії в юрисдикцію Московського патріархату. Відзначимо, що спочатку Діонісій Константинопольський у категоричній формі відмовився допомогати московським посланцям. Але в той час була напружена ситуація між Московією і турками — Османською імперією, і московські дипломати це використали (бо турки на той момент не хотіли воювати з Росією) та вмовили султана зберегти мир в обмін на згоду з передачею Київської митрополії. Султан викликав до себе православного патріарха (той дуже залежав від мусульманської влади) і дав йому вказівку віддати Москві Київську митрополію.

Анатолій Бабинський підкреслює: "За допомогою тиску з боку турецької влади, щедрих подарунків — 200 золотих і 120 соболіних шкурок — царські дипломати домоглися від патріарха Діонісія згоди на передачу Київської митрополії під зверхність патріарха Московського".

Попри те, вже наступного року

війна між Росією та Туреччиною таки розпочалася. Патріарха Діонісія IV скинули з престолу члени синоду та інші архієреї, які не визнали нового підпорядкування митрополії (він, Діонісій, звернувся по допомогу до Москви, де йому відповіли, що за "таку дрібницю", як Київська митрополія, він отримав достатню плату).

Грецький оригінал грамоти: про що насправді йшлося в документі?

Відповідь на це питання ми знаходимо у доповіді російського богослова та історика Костянтина Ветошнікова — "Передача" Київської митрополії Московському патріархату у 1686 році: канонічний аналіз та у книзі єпископа Петроградського і Гдовського Російської православної автономної церкви (РПАЦ) Григорія, відомого в наукових колах під іменем Вадима Лур'є — "Російське православ'я між Києвом і Москвою. Нариси історії російської православної традиції між XV і XX століттями".

Проаналізувавши десятки офіційних документів того часу — Константинопольські дипломатичні листування Москви та східних патріархів, яке опубліковане в "Актах Південно-Західної Русі" у 1872 році (нині зберігаються в архіві російського МЗС), науковці роблять висновок, що ніякого факту перепідпорядкування Київської митрополії з Константинопольського патріархату Москві взагалі не було, а був лише факт так званої концесії.

Лур'є: "Перепідпорядкування Київської митрополії Московському патріарху є історичним міфом. Константинопольський собор 1686 року і патріарх Єрусалимський Досифей відмовилися визнати законним вторгнення Московського патріарха в українські справи й погодилися лише передати йому права намісника, або екзарха Вселенського престолу ("І да будет епархия убо Константинопольскаго, наместствующая же от святей-

шого патріарха Московскаго")... Захоплення Київської митрополії Московським патріархом у Константинопольському патріархаті завжди вважали беззаконням, здійсненим всупереч канонічному праву. Оскільки для Константинопольського патріархату зберегли канонічне значення лише ті межі Московського патріархату, які були визначені соборним актом 1593 року, коли останнім "подарували" патріарший статус".

Ветошніков: "У єдиному збереженому в грецькому оригіналі тексті йдеться, що патріарху Московському не було надано жодного підпорядкування або зміни юрисдикції митрополії (що заборонено канонами), а тільки дозвіл здійснювати хіротонію (висвячення, рукоположення. — ред.) митрополита. Цей дозвіл надано як довіреність, як екзарха (представнику), і тільки для адміністрування".

Водночас автор торкається не менш важливого питання, яким у Кремлі люблять часто апелювати, заявляючи про нібито "канонічні" права на Київську митрополію: якщо протягом 30 років якийсь тимчасовий канонічний порядок ніким не оскаржений, то він закріплюється на віки вічні.

Ветошніков: "Такий канон — 17 правило Четвертого Вселенського Халкідонського Собору — справді існує, але говориться там навіть не про єпархії, а тим більше не про митрополії, а про села, які знаходяться на кордонах між єпархіями. Навіть в історії Київської митрополії було суперечка між Суздальським єпископом і Київським митрополитом, який уже жив у Москві, і там довго розбиралися, скільки років під ким раніше був цей суперечливий населений пункт... Але це правило стосується місечок або сіл, які не були конкретно введені в чийсь юрисдикцію, тобто, в кращому випадку, йдеться про парафії. Що стосується єпархій, а тим більше митрополій, то цей канон застосовуватися не може".

Своєю чергою, можемо зроби-

ти висновок: у документах 1686 року йдеться про збереження Києва в підпорядкуванні Константинополю, патріарх Московський призначався лише "намісником" патріарха Константинопольського в Києві і тільки від його імені мав там певну (обмежену) владу, за богослужінням в Київській митрополії першим мало завжди підноситися ім'я патріарха Константинопольського, і тільки за ним — патріарха Московського, а також обговорюються важливі права автономії Київського митрополита від Москви.

Повернути вкрадену митрополію

В Константинополі ніколи не визнавали захоплення Москвою Київської митрополії. Утім, активнішу позицію зайняли там лише на початку XX століття. 13 листопада 1924 року Константинопольський патріархат видав Патріарший і Соборний Томос, яким була заснована автокефалія (самостійність) Польської православної церкви — на території нової держави, Польської Республіки. Крім слів про практичну необхідність дати Польській церкві самостійність, Томос містив таке канонічне обґрунтування цього кроку, яке — як відразу ж було задумано — відкривало шлях і до появи нових автокефалій. Ось цей ключовий абзац Томосу: "Бо написано, що початкове відділення від нашого престолу Київської митрополії й залежних від неї православних церков Литви та Польщі і їх приєднання до святої Московської Церкви не було здійснене в злагоді з узаконеними канонічними постановами, і не були дотримані угоди про повну церковну самостійність Київського митрополита, що носить титул екзарха Вселенського престолу".

Великий резонанс мала заява, зроблена в березні 2005 року архієпископом Скопельським Всеволодом (Майданським). На зустрічі з тодішнім президентом Віктором Ющенко він заявив, що Константинопольський патріархат ніколи

не визнавав законності переходу Київської митрополії до складу Московського патріархату, і тому Константинополь і донині продовжує вважати Україну своєю канонічною територією.

А 26 липня 2008 року у своєму програмному зверненні до українського народу, сказаному на Софійській площі в Києві, нинішній Вселенський Патріарх Варфоломій прямо назвав приєднання Київської митрополії до Московського Патріархату анексією. При цьому він підкреслив, що його Церква погодилася "обмежити себе" заради того, щоб сприяти повнішому застосуванню "духовної спадщини Візантії", а також задля захисту православної ідентичності українського народу.

Ще в 2010 році російський єпископ Григорій (Лур'є) в інтерв'ю інтернет-виданню "Релігія в Україні" заявив: "Якщо вдасться домовитися з Константинополем, то можна абсолютно нехтувати думкою Московського патріарха, адже вся влада Московського патріарха на території України існує остільки, оскільки Константинополь це допускає. Отже, якщо Константинополь захоче взяти під свій омофор будь-яку тутешню юрисдикцію, то він завжди має право це зробити. Це буде подібне відновленню Грузинської автокефалії".

На думку А.Бабинського, в Україні Константинополь повинен виступити в ролі арбітра: "Коли є якась проблема, як наприклад в Україні, і ситуація не може вирішитися місц (а вона не може вирішитися тут об'єктивно), то мала б бути апеляційна інстанція, яка б запропонувала якусь конструктивне вирішення. Так було нещодавно в Болгарії, в Єрусалимському Патріархаті. Константинополь може виступити й в Україні не лише як Церква-матір, що, звісно, важливо, але також як арбітр у між-православних стосунках".

Нині цей час настав...

Мирослав ЛІСКОВИЧ, "Укрінформ"

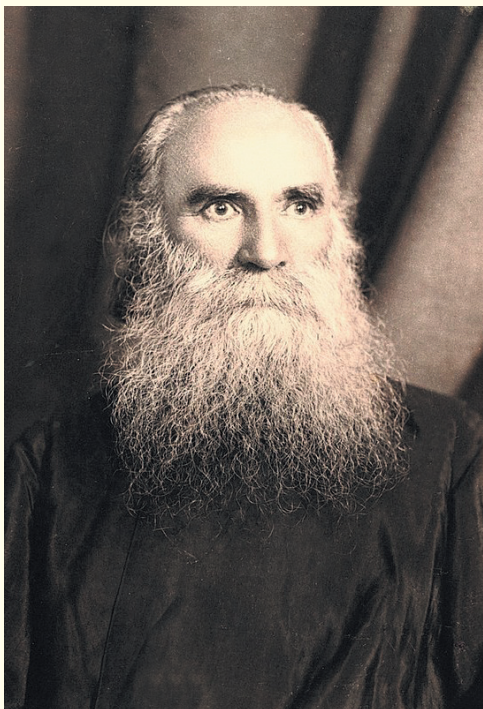
Усіх митрополитів-автокефальних XX століття України далі

У січні 1919 року в УНР було прийнято "Закон про верховне управління Української православної автокефальної синодальної церкви". Цій церкві судилося пережити державу, у якій її створили...

Уже знищені були державні інститути й армія УНР, заборонені тризуб і синьо-жовтий прапор, а українська автокефальна церква продовжувала існувати. Повністю її ліквідували більшовицькі спецслужби тільки наприкінці кривавих 30-х років. Так сталося, що всіх трьох митрополитів, які правили Українською автокефальною православною церквою в часі між двома світовими війнами, дала земля Черкащини.

ВАСИЛЬ ЛІПКІВСЬКИЙ: ПЕРШИЙ МИТРОПОЛИТ ВІЛЬНОЇ ЦЕРКВИ

Першим митрополитом Київським і всієї України став Василь Липківський, уродженець Попудні Монастирищенського району, син місцевого священика, який першу духовну освіту здобував у 1873-1879 роках в Уманській бурсі, а після закінчення Київської духовної академії першим місцем роботи у 1890 році мав посаду заочного вчителя Черкаської чоловічої гімназії. Обраний 1919 року митрополитом автокефальної церкви, Липківський, за визначенням академіка Агатангела Кримського, став "апостолом українського релігійно-національного відродження". 22 травня 1919 року у супроводі хору під керівництвом Миколи Леонтовича отець Василь особисто відслужив першу літургію українською мовою у Микільському соборі Києва, збудованому гетьманом Іваном Ма-

Василь Липківський.

Пам'ятник уродженцю Черкащини Василю Липківському у "духовній столиці українців США", Саут-Баунд-Бруці (штат Нью-Джерсі) зведений завдяки емігранту родом із Черкащини Петрові Матулі.

зепую. За згадкою самого священика, "зібралася така сила народу, що не тільки в Соборі, а й навколо нього було тісно; весь нарід плакав, чуючи Апостол, Євангелію, Псалми рідною мовою; всі відчували, що це вперше після віків неволі "моляться на волі невольничі діти", як провіщав Шевченко..."

Його звинуватили у прагненні "відторгнення України від СРСР" і "антирадянській агітації у великих масштабах". Василя Липківського розстріляли в останні дні листопада 1937 року, через 10 років після того, як радянські спецслужби спромоглися усунути його від керівництва автокефальною церквою України.

Незадовго до своєї смерті Василь Липківський написав: "Жахлива комуністична повинь своїми хвилями намагається з головою залити наш народ, звести зі світу і його віру, і церкву, і все, що для нього найдорожче..."

Місце поховання закатованого священика досі невідоме. У Києві на Лук'янівському цвинтарі встановлено символічний хрест пам'яті Василя Липківського. Пам'ятний знак Василю Липківському є на церкві Різдва Христового в Тернополі (УАПЦ), пам'ятна дошка – на стіні Покровського храму в Києві (УПЦ КП).

Восени 1983 року в Українському пан-

теоні Саут-Баунд-Бруку в США митрополитові встановлено величний монумент коштом українців Канади, США, Німеччини й Австралії. Автором ідеї і найактивнішим учасником спорудження монументу став відомий американський громадський діяч українського походження (родом із Лисячої Балки Катеринопільського району Черкащини) Петро Матула, який на той час працював у лабораторії морського флоту США у Вашингтоні. На постаменті – слова самого Василя Липківського: "Тепер вже ми маємо свою рідну Матір – свою Церкву святу українську, яка звертається до вас зі словом Христовим нашою рідною мовою".

Духовенством і парафіянам сучасної УАПЦ Василь (Липківський) вшановується як священномученик. Усіма без винятку і незалежно від віросповідання патріотично налаштованими українцями – як той, хто віддав життя за Бога і Україну...

ЗА ПРАГНЕННЯ ВОЛІ Й ВІРИ – КОНЦТАБІР І РОЗСТРІЛ

1927 року замість Василя Липківського, усунутого на вимогу радянської влади з посади митрополита, Українську автокефальну православну церкву очолив Миколай (Борецький), родом із Сарн того ж Монастирищенського району Черкащини, де народився Липківський. Майбутній митрополит мав ім'я в честь Святого Миколая не з часу отримання сану митрополита, а ще від самого народження – 19 грудня 1879 року. Він походив із роду Йова Борецького – знаменитого українського церковного, політичного і освітнього діяча, який в часи гетьманування звитяжця над москвитами Петра Сагайдачного став митрополитом Київським, Галицьким і всієї Русі. Причому, висвятив Йова Борецького в цей сан особисто Єрусалимський Патріарх Феофан Третій, який прибув заради цього в козацький край. Йов Борецький був Митрополитом аж до самої своєї смерті, 11 років (із 1620 по 1631 рік), причому у часи постійних середньовічних війн і повстань прожив 71 рік і зрештою почив мирно в Бозі і був похований з почестями при церкві Святого Михаїла в Києві, де мав резиденцію. Його нащадку, Миколаю Борецькому судилося бути Митрополитом менше 3 років, зазнати гоніння і каторги у "мирні" часи соціалістичного СРСР (1927-1930 рр) і зрештою щезнути безвісти. Втім, кати зуміли зробити, щоб ніхто не знав, де його могила – та не змогли знищити пам'ять про видатного церковного діяча...

Він рано втратив батька – той теж був священиком і помер, коли двоє дітей були ще зовсім малими. Овдовіла матушка стала вчителькою у школі рідних Сарн на Монастирищині, зуміли поставити дітей на ноги і дати їм належну освіту. Микола продовжив навчання в Уманській бурсі, а потім закінчив і Київську духовну семінарію та педагогічні курси в Харкові. У 1904 році

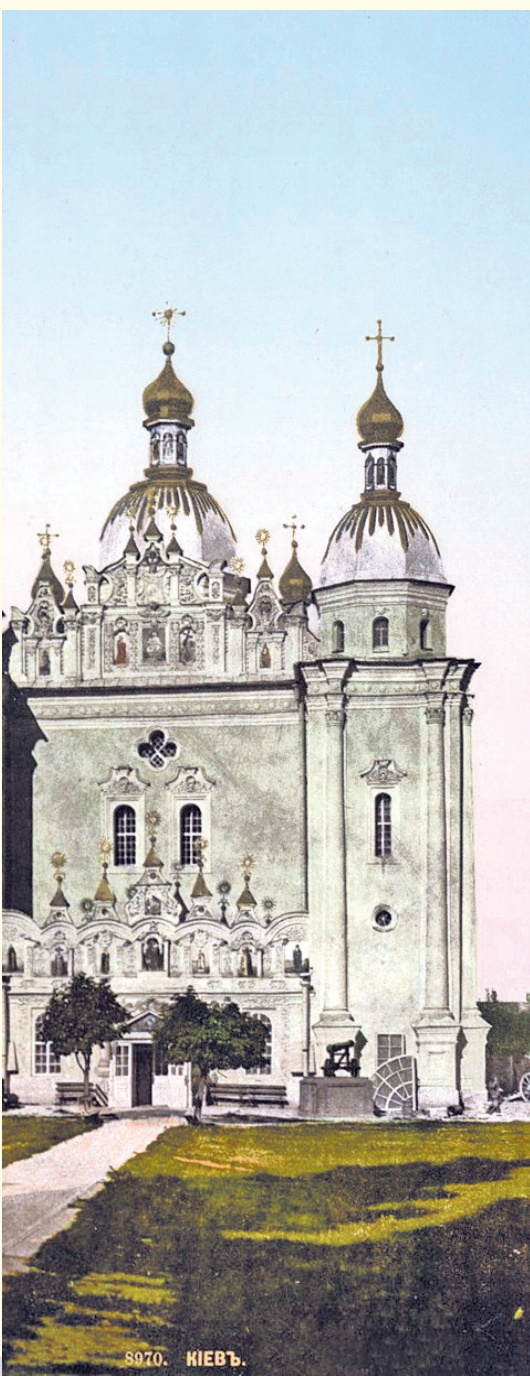
Микільська церква в Києві (пізніше знищена більшовиками). Тут прозвучала перша літургія українською мовою як російський цар Ніколай Перший розгубився, коли водночас зі щорічною "анафемою", незаконно проголосив Москви гетьману Івану Мазепі, щодня в молитвах згадувався храм цього". А збудував цей храм якраз гетьман Іван Мазепа.

вже став священиком на Поділлі, викладав у школах, семінаріях та інститутах, зокрема, певний час – і в учительській семінарії Черкас.

Восени 1914 року добровільно вирушив на фронт у якості капелана 250-го піхотного полку. Пізніше поєднував це зі служінням благочинним 65-ї дивізії, яка воювала в Карпатах і на Буковині.

Після Першої світової Миколай Борецький став настоятелем Миколаївського собору в Гайсині на Вінничині. Що цікаво, що навіть у часи гетьманської влади Укра-

Автокефалія початку дала Черкащина

в Києві (пізніше знищена більшовиками). 1919 року са-
ла літургія українською мовою. Відома й історія того,
олай Перший розгубився, коли дізнався, що в соборі
"анафемою", незаконно проголошеною за вказівкою
Мазепи, щодня в молитвах згадують "блаженного твор-
дував цей храм якраз гетьман Мазепа...

їнської держави подільський єпископ Ро-
сійської Православної Церкви двічі забо-
роняв отцю Миколаю священнослужіння –
обидва рази за те, що він осмілювався... в
Українській державі молитви правити ук-
раїнською мовою. Та обидва рази парафія
не сприйняла спроби змінити їм настояте-
ля – не даремно ж, громада Гайсина на-
віть обрала Борецького головою міської
Ради...

Ще жорсткіші переслідування настали
в часи радянської влади, та Миколай Бо-
рецький продовжував заявляти, що тіль-

ки Бог і Україна для нього – понад усе.
Улітку 1921 року він відкрито заявив про
те, що приєднується до щойно створеної
Української Автокефальної Православної
Церкви. Слідом за ним пішли ще 50 (!) свя-
щенників разом зі своїми парафіями. У Со-
фії Київській його висвячено в єпископи
Гайсинщини і майже одразу він вперше
потрапляє на два місяці до в'язниці НКВД.
"Профілактичне виховання" не допомог-
ло – Миколай Борецький, щойно був об-
раний у жовтні 1927 року Митрополитом
всієї УАПЦ замість усунутого радянською
владою Василя Липківського, звертаєть-
ся до головного чекіста УРСР Владисла-
ва Балицького з категоричною вимогою
припинити утиски Церкви і забезпечити
дотримання її прав, формально прописа-
них у радянських законах. Відтоді чекісти
лише вичікували підходящого моменту для
його арешту... 1930 року, у розпалі ареш-
тів у справі "Спілки Визволення України"
ГПУ схопила Борецького – на Митропо-

Миколай Борецький.

лита був донос про "контрреволюційну про-
мову" під час проповіді у древньому Ми-
хайлівському Золотоверхому соборі, де
покоївся прах його славетного предка.
Цей донос підкріпили ще декількома –
про "антирадянщину" Митрополита у про-
повідях у Софії Київській.

Арештований і доведений тортурами
до божевілля, Борецький, який перестав
бути митрополитом того ж, 1930 року, був
відправлений до Соловецького концта-
бору. Після 1935 року про нього нічого не
відомо...

Останній митрополит передвоєнної
автокефальної церкви Іван (Павловський)
народився в селі Чигиринського повіту,
яке нині належить до Кіровоградщини,

Іван Павловський.

проте життя його так само тісно пов'язане
з Черкащиною. Перш ніж вступити до
Київської духовної семінарії, закінчив із
відзнакою бурсу в Умані. Мав блискучу
освіту, знав декілька іноземних мов. Сан
священника отримав разом із приходом
1915 року в селі Лебедин Шполянського
району Черкащини, а 1922 року в Софії
Київській отець Іван був висвячений мит-
рополитом Василем Липківським на єпис-
копа Черкасько-Чигиринської округи. Від
1926 року – архієпископ Харківської ок-
руги (попередника арештувало НКВД).
Водночас видає і редагує журнал УАПЦ
"Церква й життя", пише ґрунтовні дослід-
ження з історії Української Церкви.

У грудні 1930 року в Харкові Надзви-
чайний собор УАПЦ обрав Івана Пав-
ловського митрополитом Київським і всієї
України. Після політичних пересліду-
вань і серії арештів Іван Павловський у
серпні 1936 року розстріляний за виро-
ком трійки НКВС.

Є у Києві на Подолі храм Святого Ми-
колая Чудотворця, збудований у XVII ст. і
більш відомий як церква Миколи Притис-
ка. На південному фасаді храму священ-
никами УПЦ КП, які правлять тут службу,
встановлено меморіальну дошку на
честь Митрополита Івана Павловського
– це остання церква, де він був настояте-
лем перед розстрілом.

**ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ, МИКО-
ЛАЙ БОРЕЦЬКИЙ, ІВАН ПАВЛОВСЬ-
КИЙ... ЦЕ ІМЕНА ТИХ, ХТО ЦИРО
ВІРИВ У БОГА І ПЕРЕМОГУ ДОБРА,
А ЩЕ – У ТЕ, ЩО ПЕРЕД БОГОМ УК-
РАЇНЦІ РІВНІ СЕРЕД РІВНИХ І ВІЛЬ-
НІ СЕРЕД ВІЛЬНИХ. НАЗАВЖДИ!**

Олександр БРАВАДА

Довідка

**Українська
автокефалія:
як це було
століття тому**

Після Лютневої революції 1917 року, яка
повалила російський царат, національ-
но-визвольний рух, що охопив Україну,
заявив про себе на повний голос і в цер-
ковному житті. У другій половині 1917
року у Києві була створена Всеукраїнсь-
ка Православна Церковна Рада (ВПЦР),
що складалася з духовництва та мирян.

Головою ВПЦР був обраний архієпископ
Олексій Дороніцин – ще за декілька місяців
до революції владика Олексій, етнічний росія-
нин за походженням, навіть видав перший мо-
литовник українською мовою... До ради та-
кож увійшли протоієрей Василь Липківський,
Олександр Маричів та інші визначні духовні
та світські особистості. Вони ставили собі за
мету створення Української Автокефальної
Православної церкви. Але швидкому вирішен-
ню цих питань заважала як політична неста-
більність в Україні та більшовицька агресія
проти УНР, так і те, що майже вся правосла-
вна ієрархія складалася з етнічних росіян, які
зайняли антиукраїнську позицію.

Уперше ідею апеляції до арбітражу Кон-
стантинополя при врегулюванні питання ста-
тусу православної церкви в Україні висловив
у грудні 1917 року саме архієпископ Олексій
(Дороніцин). Як історик церкви, він прекрас-
но знав усі суперечливі моменти пов'язані із
підпорядкуванням Київської митрополії Мос-
ковському патріархату та можливості перег-
ляду канонічних відносин між Петербургом
(Москвою) та Києвом.

Як зазначає старший науковий співробіт-
ник Інституту історії України НАНУ Кирило Га-
лушко, в ті часи міністр вірувань УНР Олек-
сандр Лотоцький за завданням Симона Пет-
люри навіть їздив до Стамбула, щоб заручи-
тися підтримкою Вселенського Патріарха у
справі Автокефалії. Проте Томос у 1920-х ро-
ках встигли отримати лише православні цер-
кви держав, які не тільки здобули, але й від-
стояли незалежність – Польщі та Чехословач-
чини.

На початку 1918 року в Києві було скли-
кано Всеукраїнський Церковний Собор, який
виступив за створення незалежної від Російсь-
кої православної церкви української церкви.
Однак, 19 січня робота Собору перервалася
наступом більшовиків на Київ...

Після створення Української Держави,
гетьман Павло Скоропадський також всіляко
сприяв створенню української автокефаль-
ної церкви. Проте, намагання Всеукраїнської
церковної ради та гетьманського уряду до-
могтися автокефалії для Української Церкви
знову наштотувалися на спротив єпископів-
росіян. Замість автокефалії єпископи погоди-
лись на обмежену автономію від МП.

Після антигетьманського перевороту та
встановлення влади Директорії, 1 січня 1919
року був прийнятий "Закон про верховне у-
правління Української Православної Автоке-
фальної Синодальної Церкви". До участі в
Першому Святому Синоді уряд, серед інших,
запросив архієпископа Катеринославського
Агапіта (Вишневського), єпископа міста Кре-
менця Діонісія (Валединського) та протоієрея
Василя Липківського.

5 травня 1920 р. УАПЦ проголосила про
своє відновлення як незалежної помісної цер-
кви. Більшість священників та мирян підтриму-
вали дії Всеукраїнської церковної ради.

14-30 жовтня 1921 року в Києві відбувся
Перший Всеукраїнський Церковний Собор, що
підтвердив автокефалію УАПЦ, і вписав її до
канонів, як одну з головних засад: "Українсь-
ка Православна Церква є автокефальною, ні-
якому духовному урядові інших Православ-
них Церков не підлегла, і сама порядкує сво-
ім духовним життям за провідництвом Свято-
го Духа." Протягом 1917-1921 років УАПЦ вже
мало понад 1500 парафій і в кожній з них свя-
щенників, 30 окружних церковних рад, 30 єпис-
копів, в Києві відбувся випуск 300 слухачів
теологічних курсів (спочатку були місячні, опіс-
ля тримісячні і згодом піврічні богословські
курси).

Усе священство та активні вірні УАПЦ бу-
ли заарештовані, заслані та розстріляні НКВД
протягом 1930-1937 рр. Напередодні Другої
світової війни були ліквідовані майже всі про-
яви УАПЦ в підрадянській Україні...

Слова священика з Черкас утримали Чигирин від союзу з Москвою

Слова священика з Черкас завадили Хмельницькому об'єднати Україну з Московською державою ще за 4 роки до Переяславської ради...

Восінь літа Божого 1649-го Україна входила з першою серйозною перемогою — до волі, здавалося, рукою дотягнутися можна було...

Зборівський договір, підписаний польським королем Яном II Казимиром, силою української зброї легалізував самоврядність козаків — починалася недовга епоха державного утворення, відомого як Гетьманщина. Згідно з першим пунктом договору, український народ визнавався як такий, що "з віків вільний, самостійний і не завойований".

Уже наступного, 1650 року до Чигирини, гетьманської столиці, потягнулися валки іноземних послів з обома, повними дарів — дуже вже державам-сусідкам хотілося мати вплив на нашу землю. Першими до чигиринської резиденції гетьмана прибули турки, росіяни і ті ж таки поляки, які мали сподівання на те, що Хмельницький не вратиме остаточно з Річчю Посполитою.

Кажуть, гетьман не поспішав приймати послів, тож московський князь Васильй Бутурлін, турецький паша Узук Амії і польський канцлер Любомірський мали час помешуватися, намагаючись першими потрапити на високий прийом у Чигирині. Зрештою отримали шанс вклонитися українському гетьманові усі одночасно. Літописці описують дари, які поляки, московіти і турки склали до ніг Хмельницького: дорожнечина зброя, золото, розкішні одяги.

Подарунки поляків були вкриті килимами, турецькі — папером і шовками, а московські — рогожею, плетивом із кори-лика, з якого по всій Московії робили кошики (на відміну від українських лозових) та плели з того деревного лика собі постолі (на відміну від козацьких шкіряних чобіт).

Гетьман і не підозрював, що те, у що були запаковані ці дари, зможе збурити думку козаків і відкинути його прагнення заручитися військовим союзом із Москвою на цілих чотири роки...

У державах, із яких прибули візитери, правила самодержці-монархи. Натомість у гетьманській державі панувала демократія, тож роздивитися дари і послухати улесливих промови прохачів скликали козацьку раду — по троє старшин і четверо козаків від кожного полку.

Гетьман тяжів до союзу з Москвою, та проти цього категорично була більшість козаків на чолі з легендарним Іваном Богунем. У їхніх виступах лунала відразу до системи царату, де навіть "богари московські титулюються рабами царськими, а посполиті вважаються кріпаками, наче не від одного народу походять, а накуплені з бранців та невільників".

Гетьман ще міг щось проти того заперечувати, аж поки не виступив православний священик із Черкас — протопоп Федір Гурський, знаменитий красномовець і богослов, речник українського духовенства. Показавши на дари послів, і нагадавши, як у Євангелії зазначалося, що кожен дар має приховане значення, священик гучно промовив: "Дари ці знаменують майбутнє народу, ними зваб-

Малюнок Тараса Шевченка «Дари у Чигирині 1649 р.». На передньому плані — сумний посол Московії...

леного — чим вони покриті, тим і народ наш покривається. Дари московські покриті рогожею, то й народ наш, живучи з ними, буде доведений до такої бідності, що вбереться і він у рогожі. Ці висновки суть вірні і більш правдиві, ніж усі оракули світу!"

Ці слова черкашанина збурили козаків-делегатів, які дружно заявили, що визволившись із неволі польської, вони не збираються до неволі московської: "Ліпше нам бути у безперервних війнах за свободу, ніж накладати на себе нові ланцюги рабства і неволі! Та і кому із сусідніх народів можна довіритися без жаху й трепету?"

Гетьман Богдан Хмельницький поспішив запевнити козаків, що жодному з послів він не має наміру давати ніяких обіця-

нок. На тому, власне, й завершилася Чигиринська рада, а послів гетьман спровадив додому, попередньо вручивши їм дари-відповіді, запевнивши у дружньому ставленні до всіх народів, які не сунуть носа в українські справи, й пообіцявши, що до питання того, з ким дружити, повернеться після того, як "пройде у народу перший осоружний до чужих протекцій жар, породжений обридливим тиранським над ним правлінням".

Як відомо, 1654 року в Переяславі таки було підписано угоду про московсько-український союз. Та й тоді скласти присягу цареві відмовилися Уманський, Кропивнянський та ще декілька полків Гетьманщини, а також Запорозька Січ. Навідріз відмовилися від московського протекторату і такі знамениті полковники, отамани й

старшини, як Іван Сірко, Петро Дорошенко, Іван Богун, Осип Глух, Григорій Гуляницький, Михайло Ханенко та інші.

Не присягало й українське духовенство на чолі з митрополитом Косовим, зокрема і черкашанин Федір Гурський, чия полум'яна промова у Чигирині на чотири роки віддалила Україну від "московської рогожі"...

А вже за наступного після Хмельницького гетьмана Івана Виговського, козаки погнали зі своєї землі московитів, чию вовчу натуру розгледіли через овечі шкури...

Олександр БРАВАДА

При підготовці матеріалу використано "Історію русів, твору Георгія Кониського, Архієпископа Білоруського"

Як запорозькі козаки православ'я пропагували...

Цілоком природно, що православна обрядовість запорожців мала багато спільного з обрядовістю населення сусідніх українських земель. Причиною цього був тісний зв'язок Запоріжжя з Гетьманською Україною, де жили родини багатьох із козаків. Звідти найчастіше і нові козаки на Січ приходили...

Багато хто з запорожців із власної ініціативи або за дорученням Коша відвідували Київську консисторію, Межигірський та інші українські монастирі. Значна частина духовенства прибувала на Запоріжжя саме з Межигір'я, а запорозька старшина підтримувала досить тісні контакти з українським духовенством.

У XVIII ст. було поширене ходіння на Запоріжжя "мандрівних дяків" із Київської академії, які часто влаштовувалися при козацьких церквах. Релігійна література на Запорізькій Вольності надходила головним чином із Лівобережної України.

Часті походи примусили запорожців значно спростити релігійні обряди і додати їм військового забарвлення. Специфіка релігійності запорожців яскраво проявилася в ставленні до представників інших конфесій та різних етносів.

Запорозькі були зацікавлені в збільшенні своєї чисельності. Звичайно, не слід абсолютизувати той факт, що оскільки на Січ традиційно не було жінок, там ніхто не народжувався. Адже територія Запорозьких Вольностей зовсім не обмежувалася Січчю. І все ж військово-товариство відчувало постійну потребу в поповненні: багатьох жителів Запоріжжя щорічно забирали хвороби, старість або війни. Довгий час головним джерелом поповнення рядів Запорозького Війська було прийняття переселенців із-за меж Запоріжжя. Звичайно, найбільше такого поповнення прибувало з сусідніх українських земель, і більшість цих переселенців сповідувало православну віру. Разом із тим на Запоріжжя знаходили притулок євреї, болгарі, серби, грузини, волохи, поляки, литовці, білоруси, чорногорці, татари, турки, калмики, німці, французи, італійці, іспанці, англійці...

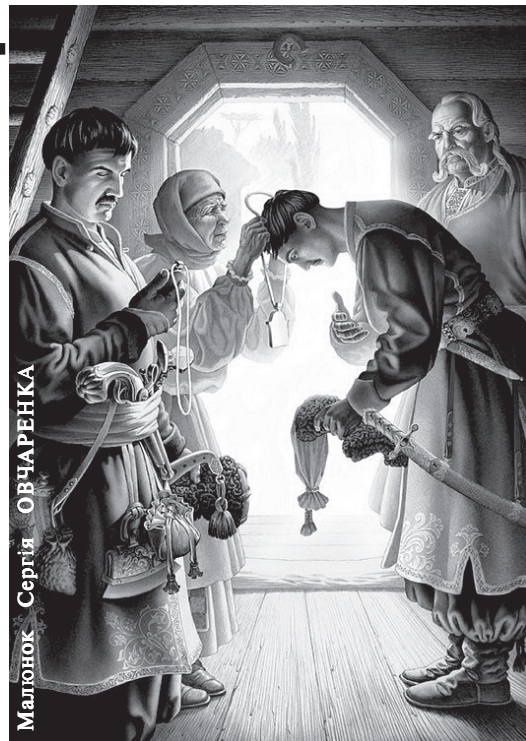
Капітан російської армії Зарульський, сучасник Нової Січі, відзначав, що заради "примноження війська" запорозькі козаки брали переселенців "без розбору віри, закону, батьківщини і причин, які змусили їх залишити її". На Запоріжжя справді приймалися люди будь-якого етносу, однак вони повинні були прийняти православну віру. Без виконання цієї умови переселенці не мали

права тут проживати. Необхідність цього підкреслюється низкою тогочасних документів.

У мемуарах та історичній літературі переказується процедура прийняття в Військо. Прибулого на Січ зазвичай приводили до кошового отамана, який питав: "А чи віруєш ти в Бога?" Новоприбулий відповідав: "Вірую". — "І в Богородицю віруєш?" — "І в Богородицю вірую". — "Ану, перехрестись!" Людина хрестилася. Цим і обмежувалося з'ясування релігійної приналежності. У випадках, коли прибулий не був православним, перед вступом до Війська він був повинен хреститися в цю віру.

Якщо хрестився у православну віру — минуло йому не згадувалося і всі шляхи "ка-р'єрного росту" були відкриті — хоч у війську, а хоч і в церкві.

Якось козаки врятували від загибелі малолітнього поляка, прозвали його Григорієм Покотилом — а він виріс і став курінним отаманом козаків... Син польського поміщика Олексій Білицький обійняв таку ж посаду. Колишній кримський мурза Іван Чугуєвець став військовим писарем. А народжений у Смілі на Черкащині єврей Іван Ковалевський, як і кожен православний, спочатку зміг послу-

Малюнок Сергія ОВЧАРЕНКА

жити у Війську Запорозькому, а потім став ієреєм в Святотроїцькій Самарчицькій церкві...

ДЛЯ ВІРИ Й АРМІЇ: ХОРУНЖИЙ УНР, ЩО СТАВ ПАТРІАРХОМ, ТУРБУВАВСЯ ПРО УКРАЇНСЬКУ АВТОКЕФАЛІЮ І ЗБЕРІГ СВІЙ ДИВІЗІЙНИЙ ПРАПОР...

2018 року виповнилося 120 років від дня народження та 25 років від часу смерті Патріарха Мстислава

Святіший Патріарх Київський і всієї Руси-України Мстислав (у миру Степан Іванович Скрипник; 10 квітня 1898, Полтава – 11 червня 1993, Грімсбі, Канада) – визначний український церковний діяч, патріарх Київський і всієї України УАПЦ, патріарх Київський і всієї Руси-України УПЦ (КП), Первоієрарх УАПЦ у Діаспорі. Почесний громадянин Тернополя, хорунжий Армії УНР.

Степан Іванович Скрипник народився у тодішньому центрі українського культурного життя на Лівобережжі – в Полтаві 10 квітня 1898 року. Його мама була рідною сестрою Симона Петлюри...

Відвідував Першу Полтавську класичну гімназію, продовжував навчання в офіцерській школі в Оренбурзі. Служив у російській імператорській армії.

У березні 1918 року вступив добровольцем до кінно-гайдамацького полку ім. Костя Гордієнка Окремої Запорізької дивізії Армії УНР, у складі якого брав участь у боях проти червоних у 1918-1919 роках. 1920-го року служив у 3-й Залізній дивізії Армії УНР. За бойові заслуги отримав старшинське звання хорунжого. 1920-1921 роках був особистим ад'ютантом Головного Отамана УНР Симона Петлюри.

У міжвоєнний період працював у кооперативних установах Галичини і Волині, належав до провідних членів Волинського Українського об'єднання.

Від 1923 року перебував на еміграції у Варшаві, закінчив Вищу школу політичних наук у Варшаві.

1930 року, будучи обраний послом до Польського сейму, захищав права українців у Польщі. Уперше голосно проявив себе у лютому 1931-го, коли під час засідання набив фізіономію послу-комуністу Фердинан-

ду Ткачову. Також зокрема, виступав в сеймі проти укладення додаткової угоди 20 червня 1938 року до Конкордату 1925 року між урядом Республіки Польщі та Ватиканом, унаслідок чого було втрачено понад 100 православних церков Підляшшя та Холмщини.

Від 1940 року – повітовий інспектор у м. Холм.

Брав участь у церковному та громадському житті: представляв мирян у єпархіальних радах, став членом Митрополичої ради та ініціатором і головою товариства "Українська школа" у Рівному. Очолював 1941 року організацію допомоги та милосердя під назвою Український допоміжний комітет.

1 вересня 1941 року в місті Рівне відбулося перше засідання Української ради довір'я на Волині – громадського органу самоуправління на чолі з полтавчанином Степаном Скрипником. До її складу увійшли відомий письменник Улас Самчук, провідні діячі ОУН(б) на ПЗУЗ Ростислав Волошин, Омелян Грабець, Сергій Качинський. Того дня на засіданні Української ради довір'я на Волині створено "Тимчасову Адміністрацію Української Православної Церкви", яку очолив архієпископ Полікарп (Сікорський).

Степан Скрипник бравий заступником голови Холмської єпархіальної ради.

У квітні 1942 р. був висвячений у ієреї. 14 травня, згідно з рішенням Собору УАПЦ в Кафедральному Соборі Андрія Первозваного у Києві, хіротонізований на єпископа Переяславського Української православної церкви.

У Почаєві вів переговори з митрополитом Української автономної церкви Олексієм (Громадським) про об'єднання двох церков, підписав 8 жовтня 1942 р. "Акт поєднання".

Заарештований німецьким гестапо, утримувався в тюрмах Черні-

Збережений Мстиславом (Скрипником) прапор Залізної дивізії Армії УНР, військовий парад з оновленим прапором Залізної дивізії 2017 року та фото Степана Скрипника в мундирі хорунжого УНР.

гова і Прилук. 1944 р. жив у Варшаві, згодом – у Словаччині, пізніше – у Західній Німеччині, де очолював єпархії УАПЦ в Гессені, Вюртенберзі.

1947 року на північноамериканському континенті обраний первоієрархом Української греко-православної церкви з титулом єпископа Вінніпезького і всієї Канади.

Збудував церковно-меморіальний комплекс у Саут-Баунд-Бруку, який перетворився на "духовну столицю українців у США".

По смерті митрополитів Іоана (в 1971) та Никанора (в 1969) очолив УПЦ у США а також діаспору в Європі та Австралії.

У 1963 і 1971 роках зустрічався з Константинопольським Патріархом, домагався повернення УПЦ прав, якими вона користувалась до 1686 року (екзархат у складі Константинопольського патріархату).

На початку 1976 року виступив на захист українського священика, радянського політичного в'язня, отця Василя Романюка (майбутнього патріарха Володимира), який демонстративно вийшов з-під ієрархії Російської православної церкви і оголосив про перехід до ієрархії УАПЦ.

Підтримував рух в Україні за відродження Української Автокефальної Православної Церкви, який почався в 1988 році, після святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України.

30 жовтня 1989 року був проголошений патріархом Української автокефальної православної церкви в Україні та за кордоном.

На Всеукраїнському Православному Соборі в Києві 6 червня 1990 року, за участю понад 700 делегатів з усієї України (серед яких було 7 єпископів і понад 200 священиків), Собором затверджено факт утворення УАПЦ і обрано Мстислава Патріархом Київським і всієї України.

20 жовтня 1990 року, після 49-річної розлуки він прибув в Україну. 27 жовтня відбув із душпастирським візитом до Львова. А вже 18 листопада 1990 року в Соборі святої Софії в Києві відбулася його інтронізація: Мстислав став першим Патріархом УАПЦ.

Після створення 1992 року УПЦ КП – проголошений її Предстоятелем із титулом Патріарха. Того ж, 1992 року передав прапор 3-ї Залізної дивізії Дієвої Армії УНР новоствореній українській армії урочисто вру-

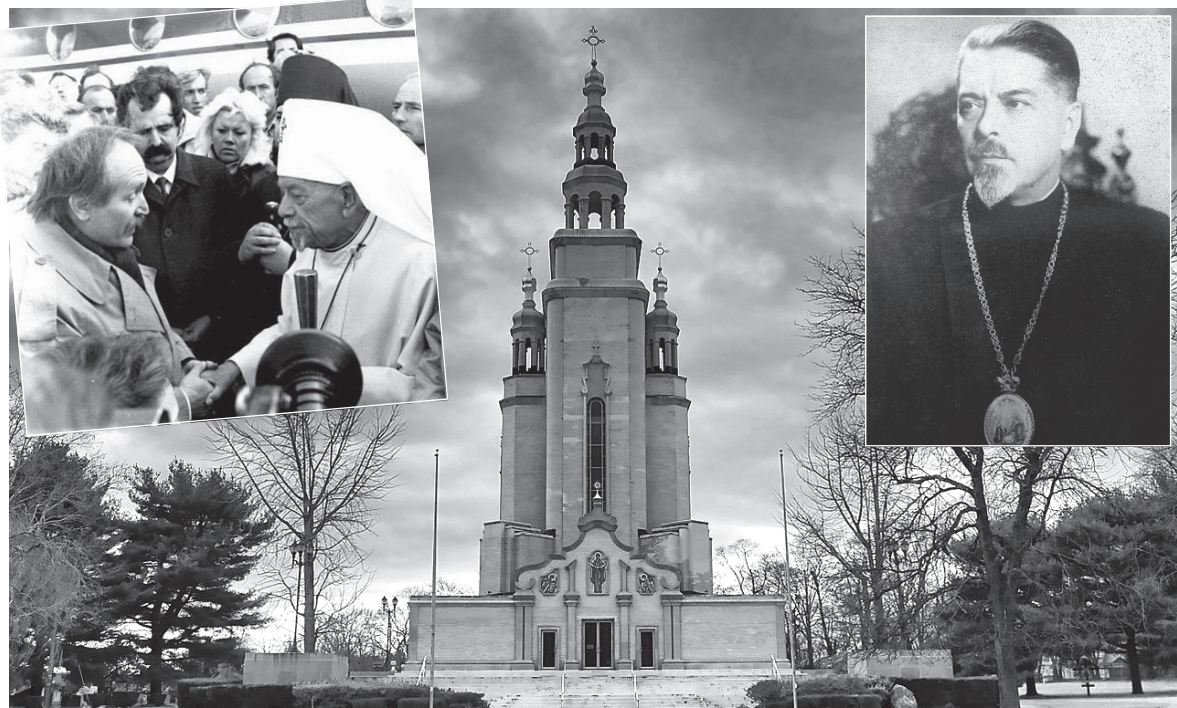
чив знамено тодішньому командувачу Нацгвардії, після чого бойовий прапор зберігається в музеї Збройних сил України.

До речі, у складі Залізної дивізії, яка довгий час вважалася непереможною, воював не тільки племінник Симона Петлюри Степан Скрипник, а й рідний брат Головного Отамана – Олександр Петлюра. Характерно, що у складі найкращого підрозділу Армії УНР на командирських посадах було багато вихідців із Черкащини. Генерал-хорунжий Володимир Ольшевський з Умані командував одним з підрозділів, які склали "кістяк" дивізії ще під час формування, а всією дивізією (щоправда, недовго – у грудні 1919 року) командував генерал-хорунжий зі Звенигородки – Валентин Трутенко. У рядах "залізних" воювали на ключових посадах і полковник Сергій Роцицький зі Шполи, підполковник Олекса Макушенко з Лисянки, підполковник Матвій Мельник зі Звенигородського повіту...

Степан Скрипник помер 1993 року в канадському місті Грімсбі. Похований із найвищими почесами у крипті собору святого Андрія в Саут-Баунд-Бруку, США.

Та його справа не загинула. 2017 року оновлений прапор Залізної дивізії пронесли на військовому параді в честь Дня Незалежності України – і світові видання з захопленням писали про українську армію, могутність якої відродилася в боях. А 2018 року Українська Церква нарешті здобуває Автокефалію й Томос...

МРІЙ ТИХ, ХТО БОРОВСЯ ЗА ВОЛЮ І ВІРУ СТОЛІТТЯ ТОМУ, НАРЕШТІ ЗБУВАЮТЬСЯ.

Андріївський собор в Саут-Баунд-Бруці, де спочив Патріарх Мстислав і фото самого Патріарха у 1948 році та у 1990 році – з найзнаменитішим на той час уродженцем Черкащини В'ячеславом Чорноволом...

Як зазначає офіційний посібник для військових капеланів, що його видала Православна Церква Америки 1985 р., військове капеланство – історичне місієне покликання особливого значення, початки якого датуються IV ст. Св. Мартин Турський, великодушний воїн тієї доби, зустрів однієї холодної зимової ночі перемерзлого жebraка. Не маючи грошей, він скинув із себе плащ, перетяв його наполовину мечем і віддав одну половину жebraкові. Тієї ж ночі йому було видіння Христа, одягненого в цю половину плаща. Вражений цим, він прийняв хрещення, а згодом покинув військову службу і все своє життя присвятив Церкві. Пізніше він став святым покровителем середньовічних французьких королів.

Плащ (capella) Св. Мартина брали в бій як хоругву, що знаменувала присутність Бога. Коли цей плащ став реліквією Церкви, з ним, як охоронено, завжди ходив священник – його capellanus, капеллан. А місце, де зберігався цей плащ, стали називати "каплицею" – місцем богослужіння та святкування.

У часі Української революції та Визвольної боротьби 1917-21 рр. священники стали поруч з воїнами, що боролися за Волю України. Історія знає абсолютно унікальну річ – коли вся влада у великому місті в одну мить пинилася в руках зовсім молодого священника. Сталося це 31 жовтня 1918 року, коли австрійський комендант Тернопільського гарнізону отримав зі Львова від уряду щойно посталі Західно-Української Народної Республіки наказ передати військову і цивільну владу в Тернополі українцям – він передав її... 26-річному священнику Василю Степановичу Кузьмі. Просто так сталося, що Кузьма в чині майора виявився найстаршим за військовим званням українцем в Тернополі. Після посади коменданта гарнізону Тернополя він був духовником Української Галицької Армії. Під час візиту Симона Петлюри до Тернополя отримав від нього пропозицію стати духовником усіх греко-католиків Армії УНР – так і керував капеланською службою.

Ми ж розповімо дещо детальніше про декількох священників, які були православними капеланами Армії УНР....

Анатолій Волкович був родом із Чернігівщини. Закінчив повний курс Духовної семінарії, окрім рід-

ної української, знав польську, російську та німецьку мови. Ще від 1894 року служив панотцем 13-го гусарського Нарвського полку. З гусарами на рівні пройшов і фронти Першої світової, отримавши два військові ордени і церковний золотий наперсний хрест, а в одному з боїв – ще й контузію від німців "на згадку"...

Щиро підтримував Українську революцію і становлення Самостійної держави – в Армії УНР з березня 1918 року. Був душпастирем воїнів Кінного кошового отамана Костя Гордієнка полку, панотцем 4-го Запорізького гетьмана Петра Дорошенка полку та 2-ї легкої Гарматної бригади та у штабі 4-ї Київської запасової бригади. Разом із 5-ю Херсонською дивізією, де був панотцем, потрапив на еміграцію до Польщі.

Волинянин Іван Тодорович в часі Визвольної боротьби був капеланом Сірої дивізії Армії УНР. До 1924 року очолював єпархію Кам'янця-Подільського, а після вимушеної еміграції очолив українську "липківську" єпархію в Канаді і США. У серпні 1949 року в Нью-Йорку рукоположений у єпископи. Навіть за кордоном за ним постійно вело слідку радянське КГБ – "чекісти" вважали митрополита Іоанна однією з ключових фігур, здатних об'єднати українців на еміграції для визволення рідної землі від московсько-більшовицької окупації.

Микола Маринич родом зі Сквирського повіту Київщини був одним з кращих випускників Київської духовної семінарії. У часі Першої світової отримав єпархіальну нагороду. У часі революції як член Військового клубу ім. Павла Полуботка взяв участь у формуванні 1-го Українського козацького полку ім. Богдана Хмельницького і став його полковим священником. Від 6 грудня 1917 року – головний священник військ Української Центральної Ради, капелан Інструкторської школи старшин. Із літа 1918 року – у дієвих підрозділах Армії УНР на фронті – капелан Окремої Запорізької дивізії, Окремого Чорноморського коша, 9-ї Залізничної дивізії, 4-ї Київської дивізії. Учасник переможного Першого Зимового походу. Під час Другого Зимового походу в бою біля села Малі Мінки на Житомирщині потрапив у більшовицький полон. 17 листопада 1921 року священник по-звірчачому закатований ворогами України...

Антоній Матеюк служив священником на Холмщині, в часі Першої світової евакуювався до Києва і був призначений військовим священником 248-го запасного полку. З 1917 року – капелан Запорізького загону генерала Прісовського, який боронив Київ, а навесні 1918 року був розгорнутий у Окрему Запорізьку

КАПЕЛАНИ: ВІРНІ СИНИ УКРАЇНИ І ЛИЦАРІ ВІРИ ХРИСТОВОЇ

Малюнок Юрія НІКІТИНА

26 липня 2017 року голова СУВД Іоан (Яременко) та митрополит Епіфаній (Думенко) освятили ікону "Пресвятої Богородиці Покровительки українських воїнів" (Богородиця війська), яка була доставлена капеланами СУВД в зону ООС. Після повернення зі сходу, на прохання військових управління виготовило зменшені копії ікони, а оригінал поміщений у Свято-Миколаївському храмі на Татарці.

дивізію, тож і Матеюк стає дивізійним благочинним. Обраний до Української Центральної Ради, та знову прагне на фронт – стає капеланом 2-ї Сердюцької дивізії, а після Антигетьманського повстання – протопресвітер військ Директорії, а з грудня 1918 року окремим наказом Головного Отамана військ і флоту УНР призначений на посаду Головного військового священника Армії УНР, православний протопресвітер зі званням генерал-хорунжого.

Зусиллями Духовної управи під керівництвом отця А. Матеюка військові частини укомплектовувалися капеланами. За Директорії був обраний до складу Українського Священного Синоду, брав активну участь у становленні національної Церкви та розбудові структури військового духовенства.

У листопаді 1919 р., хворого на тиф священника захопили у полон і

розстріляли оскаженілі вояки "руського міра", очолюваного генералом Денікіним.

Замість загиблого Антонія Матеюка Головну управу військового духовенства Армії УНР у листопаді 1919 р. очолив протопресвітер о. Павло Пащевський, уродженець Канівського повіту Київської губернії. До цього у біографії Павла Пащевського було навчання у Київській духовній семінарії та на юридичному факультеті Київського університету Святого Володимира, служба священником на Вінничині та благочинним на Херсонщині, робота у Департаменті віросповідань Міністерства внутрішніх справ УНР, капеланство у Сердюцькому полку імені Петра Дорошенка, Чорноморському коші Армії УНР.

Уже як очільник капеланської служби усієї Армії УНР приймав участь у Першому Зимовому поході, під час якого отримав бойове по-

ранення.

Після поразки визвольних змагань 1920-х років й інтернування військ УНР до Польщі, перебував у таборі в Каліші. За ініціативою командирів дивізій та згодою міністра віросповідань УНР професора Івана Огієнка та митрополита Юрія Ярошевського П. Пащевський організував у таборі курси військових священників – керував ними разом із генерал-хорунжим родом із Черкащини Олександром Загородським. Одночасно був Головою Ради "Братства Кирила та Методія" та "Братства св. Покрови".

Після таборів отець Павло був викладачем у Луцькій Українській Гімназії ім. Лесі Українки – його дуже любили й шанували гімназисти, які написали про священника багато спогадів. Другу світову війну 1939 року зустрів у польській Варшаві, де був настоятелем переданого Українській Автокефальній Православній Церкві собору Святої Марії-Магдалини. Помер 1942 року, похований на православному цвинтарі "Воля" у Варшаві...

У наш час справу капеланів часів УНР отримала гідне продовження. Синодальне управління військового духовенства Української Православної Церкви Київського Патріархату створене з метою поширення православної християнської віри, забезпечення взаємодії, координації та практичного здійснення пастирської і духовно-просвітницької діяльності серед військовослужбовців. Займається також підготовкою капеланів.

Головою Синодального управління військового духовенства УПЦ Київського Патріархату є Митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан (Яременко).

8 липня 2015 року голова управління митрополит Іоан (Яременко) обговорив співпрацю із ЗСУ разом із Віктором Муженком. Того ж дня Священний синод УПЦ КП на прохання голови СУВД, зобов'язав священників вести душпастирську роботу у підрозділах ЗСУ та МВС України.

27 липня був створений фонд підтримки військового духовенства. 7 серпня 2015 року відбула в зону АТО перша ротация капеланів, яких навчали в СУВД. Відтоді, у підрозділах на передовій, по черговому змінюючись, перебуває від 30 до 80 військових священників УПЦ КП. Сотні священників уже побували в зоні бойових дій як офіційні капелани або ж на громадських засадах.

У 2018 році капелани СУВД взяли участь у військовому параді до Дня Незалежності в Києві...

Підготував Петро ДОБРО

Художник

Фото Олександра

СЛЄПЦОВСЬКОГО

Свідчення про державну реєстрацію
КВ №18773-7573ПР від 18.01.2012 р.

Козацький край

Головний редактор –
Олег ОСТРОВСЬКИЙ
Шеф-редактор – Віктор ВОЛЯ
Редактор випуску – Андрій КРАВЕЦЬ
Засновник – Чигиринська ГО "Вільне
Козацтво Холодного Яру"

Редакція дякує Всеукраїнській правозахисній організації "Меморіал" та особисто Анатолію ДЕПУТАТУ за сприяння у підготовці спецвипуску

Із питань придбання та розповсюдження газети звертатися до редакції "Козацького краю" за адресою: вул. Надпільна, 330, к. 4, м. Черкаси, 18005, тел.: (0472) 31-29-74

E-mail: Cossack_land@i.ua

Газета віддрукована в ФОП Журило С. Д., м. Черкаси, вул. Кобзарська, 1а. Тираж 3 000 екз. Замовлення № 791.